

Prof. dr hab. Andrzej Podraza

Lublin, 14.05.2022 r.

Instytut Nauk Politycznych i Spraw Międzynarodowych

Wydział Nauk Społecznych

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

**Recenzja dorobku naukowego dr Anny Moraczewskiej w związku z postępowaniem
habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i
administracji**

Przedkładam komisji habilitacyjnej ocenę rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku i aktywności naukowej dr Anny Moraczewskiej. Niniejsza recenzja powstała w oparciu o decyzję Rady Naukowej Instytutu Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie z dnia 25 lutego 2022 r.

1. Informacje o Kandydatce

Dr Anna Moraczewska jest z wykształcenia politologiem. W 1997 r. uzyskała tytuł zawodowy magistra politologii na podstawie pracy magisterskiej pod tytułem *Korporacje transnarodowe w Polsce*, której promotorem był prof. dr hab. Ziemowit Jacek Pietraś. 26 maja 2006 r. Rada Wydziału Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej nadała Habilitantce stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce na podstawie rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Funkcje granic Polski i ich transformacja*. Promotorem był początkowo prof. dr hab. Ziemowit Jacek Pietraś, a po jego śmierci prof. dr hab. Marek Pietraś. Tuż po zakończeniu studiów dr Anna Moraczewska rozpoczęła karierę naukowo-dydaktyczną,

gdyż w 1997 r. została zatrudniona na stanowisku asystenta w Zakładzie Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Po uzyskaniu stopnia doktora awansowała w 2007 r. na stanowisko adiunkta w Zakładzie Stosunków Międzynarodowych. Natomiast od 2018 r. jest zatrudniona w Katedrze Bezpieczeństwa Międzynarodowego w Instytucie Nauk o Polityce i Administracji na Wydziale Politologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Kandydatka posiada wystarczające do oceny pozytywnej doświadczenie w realizacji grantów naukowych i dotyczące odbytych stażów naukowych w instytucjach naukowych. Do tej pory Habilitantka realizowała dwa granty naukowe (mogłoby ich być więcej). Pierwszy o charakterze promotorskim, pt. *Funkcje granic Polski i ich transformacja*, finansowany był przez Komitet Badań Naukowych (lata 2004-2006) a drugi grant badawczy, pt. *Zarządzanie ryzykiem na granicy zewnętrznej Unii Europejskiej. Granica wschodnia Polski*, był finansowany przez Narodowe Centrum Nauki (lata 2012-2016). Habilitantka odbyła 5 staży naukowych, trwających od miesiąca do kilku, w Szwecji, Holandii, Wielkiej Brytanii i Polsce. Wszystkie z nich miały miejsce przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora.

Powyższe informacje świadczą o świadomym wyborze drogi zawodowej przez Kandydatkę i o prawidłowym rozwoju naukowo-dydaktycznym, którego kolejnym etapem jest przedstawiona do recenzji rozprawa habilitacyjna. Oczywiście dopiero recenzja dorobku i rozprawy habilitacyjnej może w pełni świadczyć o umiejętnościach Kandydatki, to jednak fakt, że już prawie 25 lat dr Anna Moraczewska funkcjonuje w instytucji naukowej, Wydział Politologii i Dziennikarstwa UMCS, ciesząc się uznaniem w polskim środowisku politologicznym może być swoistą rękojmią jej umiejętności dydaktycznych i dobrego przygotowania badawczego.

2. Dorobek naukowy

Jakkolwiek podstawowym elementem oceny w recenzji ma stanowić książka habilitacyjna, to z uwagi na to, że jest ona niejako zwieńczeniem analizowanego etapu kariery badawczej, warto najpierw dokonać krytycznej charakterystyki dorobku naukowego Kandydatki.

Po doktoracie Habilitantka rozwija dwa główne kierunki badań. Pierwszy z nich dotyczy granic państw i jest to bez wątpienia kontynuacja aktywności naukowej, która doprowadziła do napisania rozprawy doktorskiej pt. *Funkcjonowanie granic Polski i ich transformacja*, a drugi procesów transnarodowych. Biorąc pod uwagę oba obszary badawcze po doktoracie, Kandydatka opublikowała oprócz książki habilitacyjnej jedną monografię, dwie książki pod redakcją, piętnaście rozdziałów w pracach zbiorowych, dziesięć artykułów naukowych w czasopismach i jedną recenzję książki. Generalnie jest to wystarczający dorobek naukowy, jakkolwiek można oczywiście wyrazić pewne uwagi krytyczne. Po pierwsze, dr Anna Moraczewska w okresie po doktoracie opublikowała w sumie dwie monografie autorskie, przy czym pierwsza z nich bazowała na rozprawie doktorskiej a druga jest rozprawą habilitacyjną. Szkoda, że nie pojawiła się przynajmniej jeszcze jedna książka autorska, która nie byłaby podstawą uzyskania stopnia naukowego. Po drugie, na 15 rozdziałów w pracach zbiorowych aż 6 ukazało się w Wydawnictwie UMCS w Lublinie a 3 w Wydawnictwie KUL, również w Lublinie. Jeżeli do tego dodać jeszcze 1 rozdział opublikowany w Zamościu (w tym wypadku nie jest to do końca naukowy, tylko bardziej informacyjny), to w sumie aż 10 z 15 rozdziałów zostało opublikowanych w wydawnictwach regionu lubelskiego. Oczywiście nie może to stanowić zarzutu, ale w przyszłości należy zwrócić uwagę na większe zróżnicowanie miejsca publikacji tekstów. Co jednak warto podkreślić na plus, to fakt, że z 3 rozdziałów w języku angielskim jeden z nich ukazał się w pracy zbiorowej opublikowanej w 2021 r. w prestiżowym

wydawnictwie Routledge (wydawnictwo z poziomu II wykazu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego).

Liczba cytowań publikacji jest na dobrym poziomie i kształtuje się następująco:

- według Google Scholar liczba cytowań publikacji wyniosła 109 w tym 5 autocytowań;
- według Publish or Perish liczba cytowań wynosi 89;
- według Web of Science Reference Search indeks Hirsha wynosił 4.

3. Osiągnięcie naukowe

Podstawowym elementem oceny w procedurze habilitacyjnej stanowi monografia - *Zarządzanie ryzykiem na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2021, s. 484 – przedstawiona przez dr Annę Moraczewską jako osiągnięcie naukowe. Lektura monografii oraz poszczególnych pozycji dorobku naukowego pozwala zgodzić się z Habilitantką, że osiągnięcie naukowe można traktować jako podsumowanie długoletnich badań prowadzonych przez nią, ale poszerzonych o kategorię ryzyka. Jest to niezwykle ważne stwierdzenie, gdyż poprzez połączenie tych dwóch zagadnień monografia nabiera oryginalności, gdyż nie jest prostą kontynuacją wcześniejszych działań publikacyjnych i konferencyjnych Kandydatki.

Nie ulega wątpliwości, że z punktu widzenia metodologicznego, teoretycznego i merytorycznego książka ta może stanowić podstawę uzyskania przez Kandydatkę stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauki o polityce i administracji. Jest to niezwykle aktualna, interesująca i wręcz nowatorska w Polsce pozycja, w której dokonano analizy zewnętrznych granic Unii Europejskiej w kontekście „zależności ich działania od

występującego w ich przestrzeni ryzyka oraz wpływu zarządzania ryzykiem na ich funkcjonowanie” (s. 7-8 monografii).

Biorąc pod uwagę ogólny cel pracy, Autorka w sposób ciekawy porządkuje strukturę monografii w odniesieniu do trzech celów naukowych, tj. poznawczego, teoretycznego i utylitarnego. Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia i wykazu źródeł. Dwa pierwsze rozdziały teoretyczne przybliżają terminologię dotyczącą ryzyka i zarządzania ryzykiem (roz. 1) oraz granic państwa, granic zewnętrznych Unii Europejskiej jako przestrzeni zarządzania ryzykiem (roz. 2). W trzech kolejnych rozdziałach empirycznych dokonana jest charakterystyka kolejno podmiotów zarządzających ryzykiem na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej (roz. 3), przedmiotu zarządzania ryzykiem na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej (roz. 4) oraz metod zarządzania ryzykiem na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej (roz. 5). Z punktu widzenia koncepcji monografii duże znaczenie ma bardzo obszerny wstęp, ale także zakończenie. Biorąc również pod uwagę szczegółowy podział rozdziałów na poszczególne paragrafy, strukturę pracy z punktu widzenia tematu określonego w tytule można uznać za kompletną.

Monografię można traktować jako wkład do nauki w zakresie włączenia tematyki ryzyka w obręb nauki o stosunkach międzynarodowych, stanowiącej subdyscyplinę nauk o polityce. Ma to między innymi wpływ na pytania badawcze, które ukształtowały koncepcję monografii. Poszczególne pytania badawcze dotyczą cech ryzyka w stosunkach międzynarodowych i wpływu na uczestników stosunków międzynarodowych, metod zarządzania ryzykiem na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej, zakresu regulacji ryzyka przez UE w dziedzinie zarządzania granicami państw członkowskich oraz zarządzania ryzykiem na granicach Unii jako sposobu na optymalizację procesu decyzyjnego w dziedzinie zarządzania granicami. Takie określenie pola badawczego ma wpływ na szczegółowe zagadnienia, które są poddane analizie przez Habilitantkę w przyjętym przez nią

trójelementowym modelu ich eksploracji, na który składa się deskrypcja, eksplanacja i predykcja.

Mocną stroną recenzowanej monografii jest jej strona teoretyczna. Należy zgodzić się z Autorką, że rozprawa jest wkładem do krytycznych studiów bezpieczeństwa, ale również do teorii wielopoziomowego zarządzania, teorii, która stanowi istotny zwrot we współczesnych badaniach integracji europejskiej. Habilitantka posługuje się w badaniach Unii Europejskiej również nowym instytucjonalizmem i teorią reżimów. Ponadto wysoko należy ocenić teoretyczną klasyfikację granic państwa według kryterium zmiany porządku międzynarodowego oraz przy zastosowaniu teorii neorealistycznej i neoliberalnej. Co więcej, to co przede wszystkim wskazuje na wartość recenzowanej pozycji, to testowanie teorii poprzez analizę konkretnego studium przypadku. Przyjęcie takiej perspektywy, ale również realizację jej w monografii świadczy o wysokich zdolnościach badawczych dr Anny Moraczewskiej i znajomości różnorodnych podejść teoretycznych, co jest ogromnym atutem Habilitantki jako przyszłego samodzielnego pracownika naukowego.

Z punktu widzenia umiejętności metodologicznych Kandydatki, pozytywnie ocenić należy trzy hipotezy badawcze, które są zweryfikowane pozytywnie. Zgodnie z autoreferatem (s. 17-18) są one zdefiniowane w sposób następujący:

- 1) „(...) budowanie strategii bezpieczeństwa granic Unii Europejskiej jest determinowane wynikami analizy ryzyka dokonywanej przez agencje wyspecjalizowane Unii i jej państwa członkowskie”.
- 2) „(...) wzrost zastosowania nowych technologii oraz procesy integracji wywołują zjawisko transpozycji granic państw, które polega na zanikaniu niektórych funkcji granic i ich przenoszeniu z wymiaru terytorialnego do przestrzennego lub też powielaniu tych funkcji w dwóch wymiarach”.

- 3) „(...) zastosowanie zarządzania ryzykiem w zarządzaniu granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej wywołuje głębsze zintegrowanie i ujednolicenie tego procesu na poziomie UE”.

Recenzowana monografia potwierdza bardzo ważną umiejętność każdego badacza aspirującego do osiągnięcia kolejnych poziomów rozwoju naukowego, tzn. prawidłowe stosowanie określonych metod i technik badawczych. Habilitantka wykorzystała do osiągnięcia określonych celów czy weryfikacji hipotez badawczych różnorodne metody i techniki badawcze i wykazała się w tym zakresie dużą kompetencją, co dobrze wróży w jej dalszych pracach badawczych, ale również, jak zostanie promotorem prac licencjackich, magisterskich i doktorskich.

Warto również podkreślić kwestię, że dr Anna Moraczewska postawiła przed sobą nie tylko cel naukowy, ale również użyteczny. Kwestią istotną jest, aby wysiłek badawczy nie był jedynie przedmiotem dyskusji naukowych, tylko był również wykorzystywany przez praktyków i decydentów. Ten cel został osiągnięty przez Habilitantkę, gdyż monografia może być wykorzystywana przez osoby kształcące się w służbach Straży Granicznej, ale także przy tworzeniu strategii zarządzania granicami przez Polskę i Unię Europejską.

Mocną stroną recenzowanej monografii jest jej obszerna baza źródłowa. Praca została oparta na źródłach pierwotnych (gł. dokumenty Unii Europejskiej), monografiach i opracowaniach, artykułach naukowych, analizach i raportach oraz źródłach internetowych. Pozycje te są przede wszystkim w języku angielskim, ale również w języku polskim.

Reasumując, należy bardzo wysoko ocenić rozprawę habilitacyjną za jej oryginalność i wkład do rozwoju dyscypliny nauki o polityce i administracji.

4. Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę

Aktywność dr Anny Moraczewskiej w zakresie dydaktycznym, organizacyjnym i popularyzującym naukę nie budzi wątpliwości i świadczy o prawidłowym rozwoju Kandydatki po uzyskaniu stopnia doktora.

Od momentu zatrudnienia w UMCS Habilitantka prowadziła lub prowadzi na Wydziale Politologii i Dziennikarstwa zajęcia dydaktyczne na kilku kierunkach studiów w języku polskim, ale również i angielskim. Obecnie realizuje zajęcia na następujących kierunkach: *Stosunki międzynarodowe*, *Bezpieczeństwo narodowe* oraz *International Relations*. Zajęcia te obejmują wykłady, ćwiczenia i konwersatoria. Generalnie swoim zakresem dotyczą one przede wszystkim różnych aspektów międzynarodowych stosunków gospodarczych, ale również międzynarodowych stosunków politycznych. W tym kontekście warto podkreślić zajęcia dydaktyczne, które związane są z obszarem badawczym książki habilitacyjnej. Są to następujące zajęcia: Zarządzanie bezpieczeństwem granic (wykład i ćwiczenia), Zarządzanie bezpieczeństwem granic w Unii Europejskiej (konwersatorium), Zarządzanie ryzykiem (wykład i ćwiczenia) oraz Ryzyko i analiza ryzyka (konwersatorium). Fakt ten zasługuje na podkreślenie, gdyż dla aktywności akademickiej istotne jest łączenie rozwijanej aktywności badawczej z realizowanymi zajęciami dla studentów. Szczególnie w takiej sytuacji można zachować wysoki poziom merytoryczny zajęć, gdyż wynikają one z procesu i ustaleń badawczych, a jest to istotny element podnoszenia jakości kształcenia. Co do aktywności dydaktycznej, warto podkreślić deklarację z autoreferatu dr Anny Moraczewskiej o ciągłej aktualizacji treści i stałym przygotowywaniu się do zajęć, co ma wpływ na jej rozwój. Jest to bardzo ważne stwierdzenie, które świadczy o dojrzałości Kandydatki, która w sposób odpowiedzialny podchodzi do swoich obowiązków dydaktycznych. Podobnie należy traktować

uwagi dotyczące zajęć na kierunku *International Relations*. Kandydatka podkreśla dużą wagę wymiany spostrzeżeń ze studentami, którzy podchodzą z różnych państw.

Dopełnieniem aktywności dydaktycznej w UMCS jest recenzowanie prac licencjackich i magisterskich w języku polskim i angielskim. W sumie było to 25 prac, w tym 14 licencjackich i 11 prac. Do tej pory dr Anna Moraczewska nie mogła być promotorem prac licencjackich lub magisterskich, co jest wynikiem unormowań przyjętych przez Wydział Politologii i Dziennikarstwa UMCS. Jednak jest ona promotorem pomocniczym pracy doktorskiej mgr. Dariusza Nazarewicza pt. *Straż Graniczna w polityce migracyjnej Polski po 2004 roku*.

Dr Anna Moraczewska posiada również międzynarodowe doświadczenia w zakresie prowadzenia zajęć dydaktycznych. Jej aktywność dotyczy przede wszystkim współpracy w ramach Baltic University Programme, tj. sieci uniwersytetów zlokalizowanych w Regionie Morza Bałtyckiego, której liderem jest Uppsala University w Szwecji. Już na początku swojej kariery naukowej Kandydatka prowadziła zdalnie przedmiot fakultatywny w języku angielskim pt. *Baltic Sea Region*, a później kolejny przedmiot pt. *Sustainable development*. Ponadto Kandydatka posiada inne okazjonalne międzynarodowe doświadczenia dydaktyczne scharakteryzowane w autoreferacie. Są one wystarczające do pozytywnej oceny, jakkolwiek zastanawia fakt, że nigdy dr Anna Moraczewska nie korzystała z możliwości wyjazdu do partnerskich uniwersytetów Wydziału Politologii i Dziennikarstwa UMCS w ramach bardzo popularnego programu Erasmus+.

Dla oceny sylwetki habilitanta ważne jest również wskazanie na funkcje, które pełni w macierzystej jednostce. Dr Anna Moraczewska pełniła wiele różnych funkcji na Wydziale Politologii i Dziennikarstwa UMCS. Są one wymienione w autoreferacie. Do najważniejszych należy zaliczyć: udział w latach 2006-2012 w pracach Rady Wydziału jako przedstawiciel pracowników niesamodzielnych ze stopniem doktora, co jest wyrazem zaufania ze strony społeczności doktorów; w latach 2015-2018 aktywność w Wydziałowym Zespole ds. Jakości

Kształcenia; w latach 2007-2016 funkcja Wydziałowego Koordynatora ds. Procesu Bolońskiego i ECTS. Te i inne funkcje dobrze świadczą o możliwościach włączania się dr Moraczewskiej do działań organizacyjnych na Wydziale, co jest niezwykle ważne dla prawidłowej realizacji przez Instytut Nauk o Polityce i Administracji UMCS kształcenia i badań na wysokim poziomie jakościowym.

Na pozytywną ocenę zasługuje udział dr Anny Moraczewskiej w konferencjach krajowych i zagranicznych z referatem. Z zestawienia w autoreferacie i wykazie osiągnięć wynika, że Habilitantka wygłosiła 15 referatów na krajowych konferencjach naukowych (w tym 12 po uzyskaniu stopnia naukowego doktora) oraz 26 na międzynarodowych konferencjach naukowych (w tym 22 po uzyskaniu stopnia naukowego doktora). Niektóre wystąpienia miały miejsce na światowych kongresach organizowanych przez międzynarodowe stowarzyszenia, których członkiem jest dr Moraczewska. Są to przede wszystkim następujące stowarzyszenia: Association of Borderlands Studies (ABS) oraz Society of Risk Analysis (SRA). Należy podkreślić, że niektóre konferencje mają charakter cykliczny i uczestniczy w nich nawet po kilkaset osób. Co więcej, niektóre z nich służyły pogłębionej dyskusji wyników badań Kandydatki, co zapewne miało pozytywny wpływ na publikacje dr Moraczewskiej, w tym jej rozprawę habilitacyjną. Co do krajowych konferencji, to na uwagę zasługuje udział w kolejnych kongresach politologiczny, gdyż gromadzą one przedstawicieli wszystkich znaczących ośrodków politologicznych z Polski.

Dr Anna Moraczewska posiada odpowiednie doświadczenie w zakresie organizacji konferencji krajowych i międzynarodowych. Do tej pory zorganizowała 3 konferencje międzynarodowe i 1 krajową. Podobnie, jak w przypadku referatów, widoczna jest przewaga aktywności międzynarodowej, co jest warte podkreślenia, gdyż świadczy o potrzebie Habilitantki do umiędzynaradawiania wyników prowadzonych przez nią badań.

5. Wniosek końcowy

Biorąc powyższe pod uwagę, opowiadam się za dalszym procedowaniem wniosku dr Anny Moraczewskiej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Dorobek naukowy dr Anny Moraczewskiej, w tym przede wszystkim monografia pt. *Zarządzanie ryzykiem na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej* wskazana jako osiągnięcie naukowe, w pełni spełnia wymogi ustawowe i wobec tego może być podstawą do ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

A handwritten signature in black ink, reading "Andrzej Podraza". The signature is written in a cursive, flowing style. The first name "Andrzej" is written in a larger, more prominent script, while the last name "Podraza" follows in a similar but slightly more compact style. The ink is dark and the background is plain white.